

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету

 доц. Світлана ПОПИЧЕНКО

ПРОГРАМА
ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ «ПСИХОЛОГІЯ»

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю   012 Дошкільна освіта
галузі знань   01 Освіта/Педагогіка
Освітня програма: Дошкільна освіта. Психологія

(денна та заочна форми навчання)

Умань-2021

Пояснювальна записка

Програму випускного екзамену укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця за освітнім ступенем «Бакалавр» зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Випускний екзамен «Психологія» призначений для визначення теоретичної та практичної підготовки випускника до виконання професійних завдань.

Програма та порядок проведення випускного екзамену визначається «Положенням про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про Європейську кредитно-трансферну систему навчання в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії» та іншими нормативно-правовими документами.

Програма включає перелік питань з дисциплін загального та професійного циклу підготовки, передбачених навчальними планами, освітньо-професійної програми Дошкільна освіта. Психологія підготовки фахівців зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта»: «Методика роботи практичного психолога», «Дитяча психологія», «Вступ до спеціальності «Психологія»», «Психолого-педагогічна діагностика».

Основною метою випускного екзамену «Психологія» є перевірка залишкових знань та вмінь студентів.

Випускник повинен володіти такими компетентностями:

- здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і розвивальне міжособистісне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно-зорієнтоване спілкування з батьками;
- здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку мовлення як засобу спілкування і взаємодії з однолітками і дорослими;
- генерувати нові ідеї. Бути готовим проявляти ініціативу і приймати доцільні та відповідальні рішення в проблемних ситуаціях; діяти в нестандартних ситуаціях і нести соціальну й етичну відповідальність за прийняті рішення;
- здатність до взаємодії з батьківською спільнотою, налагодження соціально-психологічного патронажу, психологічних знань серед широких верств населення;
- надавати допомогу вихователям щодо вибору методик діагностування досягнень у розвитку дітей з різних розділів програм навчання та виховання. Аналізувати та оцінювати отримані результати, інтерпретувати та розробляти індивідуальні корекційно-розвивальні програми для дітей у нормі та з відхиленнями в психофізичному розвитку;
- розробляти шляхи формування сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі, управляти конфліктною

ситуацією, застосовувати структурні і міжособистісні методи подолання і попередження конфліктів.

- здійснювати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел. Володіти практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, хмарних технологій, баз даних і знань;

- знати особливості та реалізувати методику роботи практичного психолога у закладах освіти різного типу (заклад дошкільної освіти, школа, позашкільні заклади освіти, заклад інтернатного типу);

- організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій. Створювати максимально сприятливі умови для розвитку, навчання і виховання дітей;

- професійно самовдосконалюватися: професійна самоосвіта, особистісне зростання, проектування подальших особистих освітньо-професійних траєкторій.

Випускник повинен **знати**:

- основні державні документи з організації психологічної служби в системі освіти України (Положення про психологічний кабінет, Етичний кодекс практичного психолога, Положення про психологічну службу в системі освіти України), правові та нормативні акти з питань розвитку, навчання і виховання дітей раннього та дошкільного віку;

- понятійний апарат та актуальні проблеми психології;

- тенденції, закономірності розвитку психології та специфіку, пріоритети сучасної вітчизняної психологічної думки;

- методи психологічної діагностики розвитку, навчання та виховання дошкільників;

- психологічні відмінності у формально-динамічних, предметно-змістових та духовно-світоглядних властивостях між людьми та співвідносити їх з відповідними концепціями та класифікаціями;

- особливості консультативної, психокорекційної та педагогічної роботи з особами різних психологічних типів;

- особистісних передумов та схильності особистості до ескалації конфліктів;

- засобів регуляції та профілактики конфліктів;

- конфліктогенів спілкування та їх ролі у виникненні та прогнозуванні конфліктогенності особистості;

- психотехнологій вирішення конфліктів;

- специфіку, історію становлення та методи диференціальної психології як окремої галузі психологічного знання; теоретичні основи аналізу індивідуально-психологічних відмінностей між людьми;
- сучасні уявлення про джерела індивідуальних відмінностей (впливу факторів спадковості та середовища в їх формуванні).

Випускник повинен **вміти:**

- вести документацію практичного психолога; визначати пріоритетні напрями роботи психолога в освітніх закладах, застосовувати на практиці вміння з основних видів діяльності практичного психолога;
- планувати, організовувати та результативно здійснювати освітньо-виховну роботу з дошкільниками з урахуванням сучасних психологічних досліджень;
- застосовувати знання з психології в процесі організації предметно-практичної та предметно-художньої діяльності вихованців, розвитку мови і мовлення, елементарних математичних уявлень тощо;
- здійснювати психологічну діагностику знань та умінь дошкільників з різних розділів програми розвитку, навчання і виховання дітей раннього та дошкільного віку;
- забезпечувати своєчасне і систематичне вивчення психофізичного, соціального розвитку дітей, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей дітей;
- узагальнювати та впроваджувати кращий психологічний досвід у власній роботі з дітьми;
- підвищувати професійний рівень, психологічну компетентність;
- здійснювати психолого-корекційний вплив на дітей, які мають певні відставання в розвитку чи знаходяться в кризовому стані та конфліктних ситуаціях;
- сприяти взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у вирішенні завдань всебічного розвитку дошкільників.
- проводити психологічний аналіз та кваліфікувати конфлікт;
- визначати та здійснювати психологічні заходи щодо психодіагностики та прогнозування конфліктів у групах, колективах та організаціях;
- прогнозувати конфліктний «потенціал» особистості щодо ескалації конфліктів;
- розпізнавати об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів, необхідні та достатні умови виникнення конфлікту; розрізняти конфліктну ситуацію та конфлікт; орієнтуватись в динаміці конфлікту;
- прогнозувати наслідки конфліктів;

- здійснювати порівняльний аналіз диференціально-психологічних концепцій, теорій, дослідницьких підходів;
- визначати індивідуально-психологічні особливості особистості, їх походження, здійснювати диференційно-психологічний аналіз поведінки індивіда;
- інтегрувати різноманітні дані про індивідуально-психологічні властивості досліджуваної людини в єдине цілісне уявлення про її індивідуальність, складати психологічну характеристику особистості;
- аналізувати власну психологічну індивідуальність та її прояви;
- застосовувати знання про індивідуально-психологічні відмінності у практиці психологічної роботи: у профдборі, в управлінні, у роботі психолога-діагноста, у педагогіці, бізнесі, політиці, психологічному консультуванні, психокорекції, коучингу та інших сферах діяльності практичного психолога.
- здійснювати психологічний супровід в закладі дошкільної освіти як умови реалізації освітньо-виховних завдань навчання і виховання дошкільників.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
знань і вмінь студентів

Сума балів за тестові завдання	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для випускного екзамену «Психологія»	Характеристика відповідей студента
90-100	A	відмінно	Обсяг правильно розв'язаних завдань становить 90-100 %. Студент володіє уміннями і навичками розв'язування складних, нестандартних тестових завдань як обов'язкового так і підвищеного рівнів, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, Розв'язувані завдання правильні, обґрунтовані і раціональні.
82-89	B	дуже добре	Обсяг правильно розв'язаних завдань становить понад 82-89 %. У розв'язаних тестових завданнях зустрічаються окремі неточності і незначні помилки, які суттєво не впливають на правильність відповіді.
75-81	C	добре	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 75-81 %. Студент добре володіє уміннями і навичками розв'язування нескладних тестових завдань, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, знає властивості понять і вміє обґрунтовувати їх істинність, вміє логічно мислити, робити правильні умовиводи і судження.
69-74	D	достатньо	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 69-74 %. Студент задовільно володіє уміннями і навичками розв'язування нескладних тестових завдань. У відповідях на запитання тесту допускаються

			несуттєві недоліки та помилки.
60-68	E	задовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 60-68 %. Відповіді на питання тесту носять фрагментарний характер, свідчать, що студент відтворює знання поверхово, на рівні запам'ятовування, не вміє застосовувати їх в змінених умовах, міркує шаблонно.
35-59	FX	незадовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 35-59 %. У студента відсутні просторова уява, знання, вміння і навички для розв'язування поставлених завдань.
1-34	F	незадовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить менше 34 %. Студент не усвідомлює змісту запитань тесту, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання або відсутня зовсім, не вміє міркувати.

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Тестові запитання від 1 до 100 мають чотири варіанти відповіді, серед яких лише одна правильна. Необхідно вибрати правильний варіант відповіді (а, б, в, г) та позначити її в бланку відповіді біля номера завдання.

Загальна оцінка за тестові запитання оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів, де кожна правильна відповідь становить 1 бал. Загальний бал оцінювання рівня знань студента вираховується згідно кількості правильних відповідей.

ЗМІСТ ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ «ПСИХОЛОГІЯ»

МЕТОДИКА РОБОТИ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Тема 1. Зміст, завдання та правовий статус роботи практичного психолога в освіті

Завдання та зміст практичної психології в освіті. Завдання практичних психологів у сфері освіти. Зміст роботи практичного психолога. Права і обов'язки практичного психолога. Етичний кодекс психолога. Етичні й професійні принципи роботи практичного психолога.

Тема 2. Психологічна готовність та професійна компетентність практичного психолога

Компоненти психологічна та професійної готовності практичного психолога. Характеристика професійних якостей психолога-практика. Структура професійних здібностей у спілкуванні. Етапи професійного розвитку психологів. Типологія помилок у роботі практичного психолога.

Тема 3. Особливості, завдання та функції роботи практичного психолога у дошкільному закладі

Специфіка роботи практичного психолога у дошкільному закладі. Завдання і функції психолога у дошкільному закладі. Діагностична робота психолога. Участь психолога у виховному процесі. Корекційно-відновлювальна й розвивальна робота практичного психолога. Консультативна робота практичного психолога у дошкільному закладі. Роль практичного психолога в педагогічному процесі дошкільного закладу. Основні напрямки діяльності, планування та звітність. Кабінет практичного психолога. Психолого-педагогічний супровід.

Тема 4. Специфіка роботи психолога з дітьми раннього віку

Роль практичного психолога в організації адаптації дітей до нових соціальних умов. Організація і проведення індивідуальних обстежень. Знайомство з історією психічного розвитку дитини та аналіз результатів обстежень. Роль психолога у забезпеченні емоційного комфорту дітей у дошкільному закладі.

Тема 5. Типові проблеми у психічному розвитку дітей дошкільного віку та їх корекція

Характеристика психологічного супроводу дітей дошкільного віку. Методи вивчення взаємин дітей та їх соціальної поведінки. Поняття про агресію та агресивність у дітей, причини їх появу. Методи роботи практичного психолога з сором'язливими та тривожними дітьми, імпульсивними, невпевненими,

замкнутими і т.д. Корекція та профілактика типових проблем у психічному розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 6. Організація роботи практичного психолога по забезпеченню готовності дитини до навчання

Основні проблеми та завдання роботи практичного психолога по забезпеченню психологічної готовності дітей до школи. Організаційно-методична робота практичного психолога з визначення готовності дітей до навчання. Особливості діагностики готовності до школи у психології. Методика дослідження готовності дітей до школи. Інструментарій. Ознаки неготовності дитини до школи. Психолого-педагогічні характеристики дітей, віднесених за підсумками тестування до різних груп.

Тема 7. Специфіка роботи, психолога у загальноосвітніх навчальних закладах. Психологічний супровід дітей початкової школи

Шкільний психолог і його позиції у педагогічній системі ЗОШ. Напрями, цілі та завдання діяльності шкільного психолога у початковій школі. Молодший шкільний вік: адаптаційні, навчальні, поведінкові труднощі. Поняття шкільної дезадаптації, її прояви, причини, корекційні заходи. Зміст та методика корекції страхів і тривожності у молодших школярів.

Тема 8. Робота практичного психолога з підлітками

Основні психологічні проблеми дітей середнього шкільного віку. Психологічний супровід невстигаючих школярів. Причини неуспішності. Завдання, мета і форми роботи психолога з підлітками. Психологічна характеристика підліткової кризи. Методи роботи практичного психолога з підлітками, що схильні до суїцидальної поведінки. Девіантна поведінка підлітків та її профілактика.

Тема 9. Робота практичного психолога зі старшокласниками та у закладах інтернатного типу

Психологічний супровід школярів у старших класах. Особливості змісту роботи практичного психолога зі старшокласниками. Методика профорієнтаційної роботи практичного психолога зі старшокласниками. Специфіка роботи практичного психолога у закладах інтернатного типу. Соціально-педагогічна занедбаність дітей та методи її подолання.

Тема 10. Робота психолога з педагогічним колективом та батьками

Зміст та форми консультативної роботи психолога з учителями. Професійна спрямованість та професійні деформації педагогів. Психопрофілактична та

просвітницька робота психолога з педагогічним колективом. Взаємодія практичного психолога з педагогами та батьками. Основні завдання та методи роботи психолога з батьками. Корекційно-профілактична робота з педагогами та батьками.

ПСИХОЛОГІЯ ДИТЯЧА

Тема 1. Предмет, завдання і методи дитячої психології

Предмет та завдання дитячої психології. Принципи вивчення психіки дитини. Дитяча психологія у системі гуманітарних наук. Роль дитячої психології у діяльності вихователя дошкільного навчального закладу.

Історія становлення та розвитку дитячої психології.

Методологія і методи дитячої психології. Методологічні принципи вивчення психіки дитини. Методи науково-психологічного вивчення дітей: спостереження, експеримент, бесіда, аналіз продуктів діяльності, тестування. Застосування методів дослідження вихователем дошкільного навчального закладу.

Тема 2. Сутність і закономірності психічного розвитку дитини

Поняття про психічний розвиток. Вікові та індивідуальні особливості психічного розвитку. Основні закономірності психічного розвитку дитини: нерівномірність, інтеграція психіки, сензитивність, стадіальність, пластичність та ін.

Біологічні та соціальні фактори психічного розвитку дитини. Основні концепції психічного розвитку дитини. Спадкові особливості і вроджені властивості організму як передумови психічного розвитку дитини. Вплив соціальних умов життя на психічний розвиток дитини. Активність особистості як фактор психічного розвитку.

Діяльність як детермінанта психічного розвитку дитини. Провідні види діяльності дитини. Вплив провідної діяльності на психічний розвиток та особистісне становлення дитини.

Роль навчання у психічному розвитку дошкільника. Поняття рівня актуального розвитку і зони найближчого розвитку дитини. Навчання і сенситивні періоди розвитку психіки дитини. Сутність розвивального навчання.

Проблема вікової періодизації психічного розвитку дитини. Поняття віку. Критерії психологічної характеристики вікового періоду. Періоди психічного розвитку у дитячому віці.

Індивідуально-психологічні відмінності дітей.

Тема 3. Особливості психічного розвитку немовляти

Формування дитячого організму на пренатальній стадії. Психічний розвиток дитини у періоді новонародженості. Анатомо-фізіологічні особливості

новонародженого. Значення рефлексів у розвитку дитини. Особливості розвитку органів чуття. Розвиток емоційної сфери. Комплекс поживлення як виявлення соціальної потреби дитини у спілкуванні. Криза новонародженості. Новоутворення віку: зорові та слухові зосередження, активний інтерес до оточення, комплекс поживлення.

Немовлячий вік і його особливості. Соціальна ситуація розвитку у немовлячому віці. Спілкування як провідна діяльність немовляти. Розвиток форм спілкування протягом першого року життя. Ситуативно-особистісне, ситуативно-ділове спілкування.

Роль рухової активності у психічному розвитку дитини. Характеристика рухів і дій на першому році життя. Розвиток хапання і маніпулювання.

Мовленнєвий розвиток немовляти. Когнітивний розвиток дитини: особливості уваги, розвиток пам'яті. Передумови розвитку особистості.

Криза першого року життя. Новоутворення віку: емоційно забарвлене самовідчуття, автономне мовлення, первинне усвідомлення психологічної спільності «ми», розвиток уявлення про власне тіло. Основне протиріччя віку: потреба в пізнанні предметного світу і відсутність засобів пізнання.

Тема 4. Особливості психічного розвитку дітей раннього віку

Раннє дитинство в оцінці психологів.

Соціальна ситуація розвитку у ранньому дитинстві. Роль ходьби у психічному розвитку дитини. Формування предметної діяльності: перехід від маніпулювання до предметних дій, етапи формування співвідносних і знарядєвих дій, особливості предметної діяльності у ранньому дитинстві. Зародження нових видів діяльності: формування психологічних передумов ігрової діяльності, виникнення зображувальної діяльності.

Розвиток спілкування з дорослими і однолітками.

Ранній вік як сензитивний період розвитку мовлення: розуміння мовлення дорослих, формування активного мовлення дитини.

Новоутворення пізнавальної сфери у період раннього дитинства: розвиток сприймання і виникнення уявлень про властивості предметів, розвиток уваги, пам'яті, мислення, виникнення уяви у ранньому дитинстві.

Передумови розвитку особистості в ранньому дитинстві: розвиток самосвідомості, особливості перших уявлень про себе, ім'я і його значення.

Психологічні особливості кризи трьох років. Основне протиріччя: між прагненням до самостійності і відсутністю фізичних та психічних можливостей бути самостійним.

Основні новоутворення віку: наочно-дійове мислення, мовленнєве спілкування, поява самосвідомості, комплекс «Я сам».

Тема 5. Психологічна характеристика діяльності у дошкільному віці

Соціальна ситуація розвитку дошкільника. Загальна характеристика ігрової діяльності дошкільника. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність дітей дошкільного віку. Рівні розвитку ігрової діяльності за Д.Б. Ельконіним. Роль дорослих у розвитку ігрової діяльності дошкільника. Значення гри для психічного розвитку дошкільників.

Продуктивні види діяльності дошкільника. Розвиток зображувальної діяльності у дошкільному віці. Вплив зображувальної діяльності на психічний розвиток дошкільників. Конструктивна діяльність дошкільника. Типи конструктивної діяльності, їх вплив на психічний розвиток дошкільника.

Трудова діяльність дитини дошкільного віку. Формування психологічних передумов трудової діяльності дошкільника. Становлення трудової діяльності дошкільників. Особливості уявлень дошкільників про працю дорослих. Вплив трудової діяльності на психічний розвиток дошкільника.

Становлення навчальної діяльності у дошкільному віці. Психологічні передумови формування навчальної діяльності у дошкільному віці. Рівні розвитку навчальної діяльності і готовності дошкільника до навчання в школі за О. Усовою.

Спілкування дитини з дорослими і однолітками. Розвиток форм спілкування дитини з дорослими. Особливості спілкування дитини з батьками та вихователем. Форми спілкування дошкільників з однолітками. Конфлікти між дітьми та їх причини.

Тема 6. Розвиток пізнавальних процесів дошкільника

Сенсорний розвиток дошкільників. Розвиток основних видів відчуття у дошкільному віці. Засвоєння сенсорних еталонів. Оволодіння способами обстеження предметів. Розвиток у дошкільників дій сприймання. Опанування складними видами сприймання: сприйманням простору, часу, художнім сприйманням (сприйманням художніх творів, малюнків, картин), сприйманням людей.

Особливості уваги дітей дошкільного віку. Мимовільна увага і умови її розвитку у дошкільному віці. Довільна увага дитини дошкільного віку і умови її формування. Розвиток властивостей уваги. Шляхи і засоби організування і підтримання уваги дошкільників.

Мислення у дошкільному віці. Удосконалення наочно-дійового мислення. Інтенсивний розвиток наочно-образного мислення. Початок формування словесно-логічного мислення. Керівництво розвитком мислення дітей.

Розвиток пам'яті дітей дошкільного віку. Мимовільна пам'ять дошкільників і умови її розвитку. Довільна пам'ять і етапи її розвитку у дошкільному віці.

Формування елементів логічної пам'яті. Управління розвитком пам'яті дітей дошкільного віку.

Формування уяви у період дошкільного дитинства. Особливості уяви дошкільника. Розвиток видів уяви у дошкільників. Управління розвитком уяви дітей.

Характеристика мовлення дитини дошкільного віку. Засвоєння всіх сторін мови та функцій мовлення. Розвиток зв'язного мовлення дошкільника.

Тема 7. Розвиток особистості дошкільника

Умови розвитку особистості дитини дошкільного віку. Вплив дорослих на розвиток особистості дошкільника. Роль однолітків у розвитку особистості дошкільника. Діяльність і розвиток особистості дитини. Психологічні основи статевого виховання дошкільників.

Розвиток самосвідомості та мотиваційної сфери дитини. Самосвідомість і самооцінка дошкільника. Управління розвитком самосвідомості у дошкільників. Типи мотивів поведінки дошкільника. Пізнавальні, змагальні, моральні мотиви дошкільника. Підпорядкування мотивів як найважливіше новоутворення у розвитку мотиваційної сфери дошкільника.

Особливості емоцій і почуттів у дошкільному віці. Розвиток вищих почуттів у дошкільників. Емоційні порушення у дітей.

Розвиток вольової сфери. Особливості розвитку вольових дій дошкільників. Посилення регулювальної ролі мовлення у виконанні дій. Управління розвитком волі у дошкільників.

Моральне становлення особистості дошкільника. Умови морального розвитку особистості дитини. Емоційне благополуччя дитини у групі.

Темперамент і характер дитини дошкільного віку. Вікові особливості прояву властивостей темпераменту у дошкільників. Психологічні особливості дітей різних типів темпераменту. Врахування індивідуально-типологічних особливостей у вихованні і навчанні дітей. Характер дитини.

Розвиток здібностей у дошкільному віці. Пізнавальні і практичні здібності. Спеціальні здібності дошкільників. Умови розвитку здібностей у дошкільному віці. Робота з обдарованими дітьми.

Психологічні новоутворення дошкільного віку: підпорядкованість мотивів, поява самооцінки, статева ідентифікація, усвідомлення себе в часі, узагальнення своїх переживань.

Тема 8. Психологічна готовність дитини до школи

Соціальна ситуація розвитку в період переходу від дошкільного до молодшого шкільного віку. Криза шести-семи років. Формування нової внутрішньої позиції.

Компоненти психологічної готовності до навчання в школі. Мотиваційна готовність дитини до школи. Емоційно-вольова готовність. Розумова готовність до школи. Соціально-психологічна готовність. Діагностичні методики перевірки готовності до шкільного навчання.

Формування психологічної готовності до школи у різних видах діяльності.

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПСИХОЛОГІЯ»

Тема 1. Психологія як наука і професія

Визначення поняття "психологія". Загальне уявлення про професію. Професія як діяльність і галузь прояву особистості. Зміст поняття "професія". Необхідність практичної психології як професії в сучасних умовах розвитку суспільства. Психологія аматорська та професійна. Основні ознаки психолога-професіонала (у порівнянні з психологом-аматором). Предмет і об'єкт психології як науки. Виникнення професії психології як особливої сфери людської діяльності. Класифікація психологічних професій: академічна психологія, прикладна психологія, викладання психології, практична психологія.

Тема 2. Професійна діяльність практичного психолога в системі освіти. Психологічна служба України

Праця психолога як гуманна місія надання допомоги суспільству в забезпеченні психологічного здоров'я, створенні соціально-психологічних умов для розвитку кожної особистості. Історія розвитку і становлення психологічної служби у світі. Структура Національної системи психологічної служби в системі освіти України. Мета і завдання діяльності психологічної служби.

Тема 3. Зміст і основні функції діяльності практичного психолога

Функції психолога як постійні завдання, що складають зміст його діяльності. Психодіагностика та її здійснення в різних сферах роботи психолога. Загальна характеристика методів психодіагностики. Психологічна корекція. Психотренінг, психодрама, рольова гра як форми психокорекційної та психопрофілактичної роботи психолога. Розвиваюча функція та її реалізація в роботі психолога (у закладах освіти, сім'ї та ін.). Психопрофілактична робота психолога та її випереджувальний характер. Урахування рівня актуального і зони найближчого розвитку в роботі психолога з розвитку психічних процесів людини. Робота з профорієнтації та соціально-професійної адаптації як функція психолога. Консультативна робота психолога. Психолого-просвітницька функція психолога та її роль у підвищенні психологічної компетентності людей, гуманізації життя і праці. Методи психологічної просвіти.

Тема 4. Організація діяльності практичного психолога

Професійний статус психолога в різних галузях (на виробництві, в освіті, армії, спорті тощо). Вимоги до обладнання кабінету психолога: наявність сейфа, обліково-звітної документації, методичного матеріалу. Психолог як відносно незалежний фахівець, радник, консультант, керівник. Взаємодія психолога з керівником організації на всіх етапах управління як процесу (вироблення і прийняття управлінських рішень, організація, контроль). Психолог як експерт з відповідними функціями і повноваженнями.

Тема 5. Особистісні характеристики практичного психолога та його готовність до професійної діяльності

Професійна взаємодія психолога та клієнта. Професійні особистісні якості психолога. Психологічна готовність психолога до професійної діяльності: мотиваційний компонент, когнітивний компонент, операційний компонент, особистісний компонент. Етичні проблеми і спокуси. Про професійну компетентність й відносини з іншими професіоналами.

Тема 6. Етичні вимоги до особистості практичного психолога

Практичний психолог як суб'єкт професійної діяльності. Професійна компетентність практичного психолога як система професійних знань, умінь і навичок, що забезпечують успішне виконання професійних функцій. Основні принципи етичного кодексу практичного психолога: принцип професійної компетентності (знання суті соціально-психологічних явищ і особливостей їх прояву в конкретних умовах і ситуації, досконале володіння психологічним інструментарієм); принцип не завдання шкоди (не нашкодь!) клієнту (взаємоповага психолога і клієнта, забезпечення для клієнта безпеки методик, які застосовує психолог); принцип неупередженості (наукова обґрунтованість, об'єктивність в оцінці та інтерпретації даних, зваженість висновків); принцип конфіденційності (збереження таємниці результатів дослідження, коректне використання інформації психологічного характеру); принцип позитивно орієнтованої активності психолога (падання клієнту допомоги в реалізації позитивних цілей, творчого потенціалу, усунення того, що цьому заважає). Психологічні вимоги до його особистості: альтруїзм, гуманістична спрямованість, розвинена емпатія, рефлексія, чутливість, експресивні, комунікативні, організаторські здібності, толерантність, критичність мислення, гнучкість, нестандартне мислення, оптимізм, віра в успіх, постійний самоаналіз як умова самовдосконалення.

Тема 7. Професійна підготовка та професійне вдосконалення практичного психолога

Мета професійної підготовки практичних психологів. Особистісно-діяльнісний підхід до цілей, змісту, методики професійної підготовки практичних психологів. Етапи професійного розвитку психологів. Особливості навчальної діяльності студентів – майбутніх психологів. Особливості та проблеми взаємин студентів-психологів з викладачами. Особливості побудови міжособистісних стосунків між студентами. Місце наукової роботи в навчанні майбутніх психологів. Вищі навчальні заклади України, де здійснюється професійна підготовка психологів. Основні напрями професійного самовдосконалення випускника-психолога: постійне підвищення якості роботи, особистісний розвиток і саморозвиток психолога.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА

Предмет, завдання і мета психолого-педагогічної діагностики

Загальні поняття про педагогічну та психологічну діагностику, їх сутність, особливість використання і зв'язок з іншими науками. Виникнення і етапи розвитку діагностики. Розвиток вітчизняної галузі психологічної діагностики. Завдання і функції педагогічного та психологічного діагностування.

Класифікація діагностичних методик

Види діагностичних методик: високого рівня формалізації; мало формалізовані методики. Адаптація іноземних, іншомовних тестів.

Основні вимоги до діагностичних тестів

Стандартизація процедури експерименту. Надійність психодіагностичних тестів. Валідність тестів. Достовірність психодіагностичних тестів.

Організація і проведення психолого-педагогічного діагностування

Послідовність проведення обстеження. Перемінні (фактори), що впливають на результати психологічного обстеження. Сучасні технології забезпечення об'єктивності діагностичного обстеження.

Психологічна діагностика особистості та самосвідомості

Людина очима оточуючих. Поняття особистості, її структура і функції.

Умови розвитку особистості та показники її виникнення. Самосвідомість як об'єкт психодіагностики; методологічні проблеми вивчення самосвідомості. Методики психодіагностики особистості та самосвідомості: тести-опитувальники, ідеографічні методики, проективні техніки.

Діагностика здібностей особистості

Поняття про здібність. Структура здібностей. Різновиди здібностей та їх діагностика. Індивідуальні властивості в здібностях. Тести по виявленню здібностей.

Діагностика психічних станів та характеру особистості

Характеристика психічних станів. Основні види психічних станів. Особливості використання методик діагностики психічних станів. Дослідження темпераменту та акцентуацій характеру.

Психодіагностика розвитку дітей раннього та дошкільного віку

Процедура обстеження дітей раннього віку в період адаптації до дошкільного закладу. Діагностика загального розвитку дітей раннього віку. Діагностика розвитку дітей дошкільного віку. Обстеження емоційного комфорту дітей та їх психічного стану.

Психологічна діагностика і освіта

Завдання і функції діагностики шкільного розвитку. Класифікація психолого-педагогічних проблем розвитку школярів. Психологічна готовності дітей до навчання у школі. Процедура визначення психологічної готовності до шкільного життя. Варіанти психологічного розвитку 6-7-річних дітей.

Особливості педагогічної діагностики в закладах освіти

Специфіка діагностики дорослих (педагогів та батьків). Значення педагогічної діагностики для освітнього процесу в закладах освіти. Методи діагностування навчально-виховної діяльності педагога. Діагностування виховного потенціалу сім'ї.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навч. посіб. К. 2007. 256 с.
2. Карпенко, Н. В. Діагностика психічного розвитку дитини в роботі педагога (вчителя, вихователя) [Текст] : навч. посіб. : [рек. як навч. посіб. для студ. ВНЗ]; МОН України. 3-тє вид., стер. Київ : Каравела, 2019. 247 с.
3. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика. К.: Ельга, 2004. 399 с.
4. Павелків Р.В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу [Текст] : навч. посіб. : рек. МОН України як навч. посіб. для студ. ВНЗ / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало ; МОН України. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 225с.
5. Педагогічна діагностика розвитку дітей перед вступом до школи / за ред. Т.С. Комарової, О.А. Соломенникова Ярославль: Академія розвитку, 2006. 144 с.
6. Підлипняк І. Ю., Журавко Т. В. Методика роботи практичного психолога: навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини; уклад. : І. Ю. Підлипняк, Т. В. Журавко. Умань : ВПЦ «Візаві», 2019. 340 с.
7. Психолого-педагогічна діагностика : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т дошкільної та спец. освіти; уклад. Н. І. Скрипник. – Умань : Візаві, 2020. 135 с.
8. Технології роботи організаційних психологів: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів та слухачів інститутів післядипломної освіти / За паук. ред. Л. М. Карамушки. Київ : Пі КОС, 2005. 366 с.

Додаткова:

1. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин. Психолог. 2005. №28. С.42–47.
2. Етичний кодекс практичного психолога. Практична психологія та соціальна робота. 1998. №4. С. 25.
3. Загальна декларація прав людини URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU48001D.html (дата звернення: 12.09.2020).
4. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_174 (дата звернення: 12.09.2020).
5. Положення про психологічний кабінет. Практична психологія та соціальна робота. 2001. № 1. С.27.

6. Положення про психологічну службу системи освіти України URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32337.html (дата звернення: 12.09.2021).

7. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології [Текст] : навч. посібник. 2006. 530 с.

Програму випускного екзамену схвалено на засіданні кафедри психології та педагогіки розвитку дитини протокол № 3 від 27.10.2021 р.

Завідувач кафедри

Людмила ІЩЕНКО

Програму випускного екзамену погоджено науково-методичною радою факультету дошкільної та спеціальної освіти протокол № 2 від 27.10.2021 р.
Голова ради

Ольга БУТЕНКО